2.1. Juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo pokyčiai Lietuvoje įgyvendinus Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Prof. dr. Virginijus Bitė
El. paštas: virginijus.bite@mruni.eu

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Viešosios teisės institutas
Lekt. Marija Jurgelevič
El. paštas: marija.jurgelevic@mruni.eu

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Dokt. Vilija Mogenytė
El. paštas: mogenyte@mruni.eu

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Doc. dr. Salvija Mulevičienė
El. paštas: salvija@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-21-01-09

Santrauka. Straipsnyje analizuojami 2021 m. liepos 15 d. įsigalioję esminiai juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo pakeitimai, priimti įgyvendinant Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 2019/1023 nuostatas. Išsamiai pristatomi esminiai pokyčiai, susiję su pareiga verslui pasinaudoti prevencinio restruktūrizavimo mechanizmais ir restruktūrizavimo prieinamumo bei patrauklumo didinimu. Daroma išvada, kad aptarti teisinio reglamentavimo pakeitimai sudaro svarias prielaidas pagerinti restruktūrizavimo sąlygas ir paskatinti verslą plačiau ir intensyviau naudotis šiuo teisiniu instrumentu, tačiau šiame nemokumo valdymo reformų įgyvendinimo etape svarbi tikslinga ir efektyvi komunikacija apie restruktūrizavimo teises galimybes informuojant verslą.

Reikšminiai žodžiai: juridinio asmens nemokumas, nemokumo tikimybė, vadovo pareigos, esminė sutartis, restruktūrizavimo plano tvirtinimas, ankstyvojo perspėjimo sistema.

Įvadas

Finansinių sunkumų turinčio verslo reabilitavimo ir išsaugojimo idėjos laikytinos vyraujančia tarptautine nemokumo valdymo paradigma. Pažymima, kad nemokumo teisės reformos iniciatyvos yra vienos populiariausių Europoje ir kitose pasaulio valstybėse, o verslo gelbėjimas užima esminę vietą Europos Sąjungos institucijų darbotvarkėje dėl nemokumo klausimų sprendimo.¹ 2019 m. žengtas iki šiol svarbiausias žingsnis link verslo gelbėjimo nuostatų formalizavimo Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėse nemokumo teisinėse sistemose, šalių nemokumo

¹ European Law Institute, „Rescue of Business in Insolvency Law“, <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/completed-projects-old/insolvency/>.

valdymo principų konvergencijos – po daugiau nei dvejus metus trukusių diskusijų priimta vadinamoji Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva (toliau – Direktyva)². Esminiai Direktyvos uždaviniai sukoncentruoti dviejose tikslinėse kategorijose: *pirma*, kiekviena valstybė narė turi įdiegti prevencinio restruktūrizavimo mechanizmą, kuriuo patogiausiai galėtų pasinaudoti su finansiniais sunkumais susiduriantis verslas kuo ankstyvesnėje stadijoje, kai dar gresia nemokumo būseną; *antra*, turi būti padidintas verslo nemokumo ir susijusių procedūrų efektyvumas. Valstybės narės įsipareigojo perkelti Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę iki 2021 m. liepos 17 d.

Lietuva, sekdamą tarptautinėmis verslo nemokumo valdymo tendencijomis, 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymui (toliau – JANĮ)³, *de facto* įgyvendino nacionalinę nemokumo valdymo reformą. Iš Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos (toliau – AVNT) skelbiamų statistinių duomenų⁴ apie restruktūrizavimo procedūrų skaičiaus dinamiką matyti, kad 2017 m. pradėti 29 įmonių restruktūrizavimo procesai, 2018 m. – 27, 2019 m. – 33 įmonių. Įsigaliojus JANĮ 2020 m. restruktūrizavimo bylos iškeltos 29 įmonėms, o 2021 m. pirmą pusmetį iškeltos tik 6 restruktūrizavimo bylos. 2018 ir 2019 m. sėkmingai pasibaigusiu restruktūrizavimo procesų buvo vos po 6, 2020 m. – 7 procesai. Restruktūrizavimo bylų statistika Lietuvoje iškalbina ir aiškiai parodo restruktūrizavimo procedūros nepopuliarumą, neefektyvumą ir, manytina, net vengimą. Naujausiais JANĮ pakeitimais⁵, priimtais 2021 m. birželio 29 d. ir įsigaliojusiais nuo 2021 m. liepos 15 d., į nacionalinį teisinį reguliavimą perkeltos esminės Direktyvos nuostatos. Šiais teisinio reguliavimo pokyčiais siekiama pagerinti prevencinio restruktūrizavimo sistemų pasiekiamumą verslui ir padidinti nemokumo procesų efektyvumą.

Naujausius teisinio reguliavimo pakeitimus pagal jų tikslą galima skirstyti į dvi grupes. *Pirma*, pakeitimai, suponuojantys pareigą verslui pasinaudoti prevencinio restruktūrizavimo mechanizmais; *antra*, pakeitimai, didinantys restruktūrizavimo teisinio įrankio patrauklumą ir prieinamumą verslui. Straipsnyje išsamiai analizuojamos šios dvi juridinių asmenų nemokumo reglamentavimo pakeitimų grupės, vertinant jų teisinio realizavimo pagrįstumą ir poveikį Lietuvos nemokumo teisei.

Šio straipsnio *tikslas* – sistemiškai įvertinti 2021 m. liepos 15 d. įsigaliojusius juridinių asmenų nemokumo teisinio reglamentavimo pakeitimus, atliktus įgyvendinant Direktyvą. Tyrimo *objektas* – naujausi JANĮ pakeitimai ir jų poveikis Lietuvos nemokumo teisei. Šio tyrimo metu taikyti įvairūs moksliniai metodai. Pagrindinis jų – dokumentų analizės metodas. Taip pat naudoti apibendrinamasis, sisteminės analizės ir lyginamasis metodai.

2.1.1. Teisinio reguliavimo pakeitimai, suponuojantys pareigą verslui pasinaudoti prevencinio restruktūrizavimo mechanizmais

Naujoje JANĮ redakcijoje vienas reikšmingiausių pakeitimų – juridinio asmens *nemokumo tikimybės* sąvokos išskyrimas. Direktyvoje nėra įtvirtintas konkretus šios sąvokos turinys, nacio-

2 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva), *OJ L* 172, 26.6.2019, p. 18–55.

3 Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas, *TAR*, Nr. 2019-10324.

4 Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, „Juridinių asmenų bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2021 m. sausio–birželio mėn. apžvalga“, 2021 m. rugsėjo 2 d., https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2021-08-09_Nemokumo%20APZ-VALGA_2021%20m_%20I%20pusm.pdf.

5 Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo Nr. XIII-2221 1, 2, 4, 6, 9, 10, 15, 17, 22, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 62, 63, 64, 77, 94, 95, 103, 104, 110, 111, 114, 130 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 102-1, 102-2, 102-3, 111-1 straipsniais įstatymas, *TAR*, Nr. 2021-15468.

naliniams įstatymo leidėjams palikta diskrecija toliau taikyti nacionalinėje teisėje suformuluotą nemokumo tikimybės koncepciją arba, jeigu tokia kategorija iki tol nebuvo nacionalinės teisės apibrėžiama, detalizuoti *nemokumo tikimybės* formuluotę ir turinį. Pastebėtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas iš esmės neįvedė visiškai naujos kategorijos. Iki aptariamų pakeitimų juridinio asmens finansinių sunkumų sąvoka buvo apibrėžiama kaip padėtis, kai juridinis asmuo yra nemokus arba yra reali tikimybė, kad taps nemokus per artimiausius tris mėnesius.⁶ Naujaisiais JANĮ pakeitimais Lietuvos įstatymų leidėjas tiesiog išskyrė realios tikimybės, kad juridinis asmuo taps nemokus per artimiausius tris mėnesius, dalį kaip atskirą *nemokumo tikimybės* sąvoką, apibrėžiančią padėtį, kai realiai tikėtina, kad juridinis asmuo taps nemokus per artimiausius tris mėnesius (JANĮ 2 str. 7¹ d.).

Šio straipsnio autorių vertinimu, trijų mėnesių terminas yra pernelyg formalus, todėl manytina, kad tai perteklinis kriterijus, nes juridinio asmens nemokumo tikimybės laikotarpis gali būti skirtingas ir tiesiogiai priklausyti nuo įvairių aplinkybių: įmonės dydžio, veiklos specifiškumo, rinkos svyravimų, ekonominės krizės, pandemijos ir pan. Manytina, kad juridinio asmens nemokumo tikimybė neturėtų būti siejama su tokiu konkrečiu ir gan trumpu laikotarpiu. Teisė vertinti tokios juridinio asmens būsenos egzistavimo faktą paliktina įmonės vadovui ir vėliau atitinkamą bylą nagrinėjančiam teismui individualiai vertinant bylos faktines aplinkybes ir tokios tikimybės realumą. Gerąją praktiką laikytina Vokietijos teisės aktų priimta taisyklė, pagal kurią nemokumo tikimybė laikytina situacija, kai labiau tikėtina nei netikėtina, kad skolininkas negalės įvykdyti savo skolinių įsipareigojimų per artimiausius 24 mėnesius.⁷

Direktyva (19 str.) numatė valstybių narių pareigą užtikrinti, kad iškilus nemokumo tikimybei juridinių asmenų vadovai deramą dėmesį skirtų šiems aspektams: a) kreditorių, dalininkų ir kitų suinteresuotųjų subjektų interesams, b) poreikiui imtis veiksmų, kad būtų išvengta nemokumo, ir c) poreikiui vengti tyčinių arba didelio neatsargumo veiksmų, galinčių pakenkti įmonės gyvybingumui. Perkeldamas Direktyvos 19 straipsnio nuostatas, Lietuvos įstatymų leidėjas naujai suformuluotoje JANĮ 6 straipsnio 1 dalyje nustatė tris juridinio asmens vadovo pareigas, esant juridinio asmens nemokumo tikimybei: 1) nedelsiant informuoti juridinio asmens dalyvius apie juridinio asmens nemokumo tikimybę ir siūlyti spręsti finansinių sunkumų klausimą; 2) imtis veiksmų kreditorių interesams apsaugoti; 3) vengti tyčinių ir (ar) didelio neatsargumo veiksmų, kuriais būtų keliamas pavojus juridinio asmens gyvybingumui.

Čia svarbu nustatyti ir minėtų pareigų pobūdį. Juridinio asmens valdymo organų narių (įskaitant ir vadovą) pareigos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktikoje skirstomos į *imperatyviasias* ir *fiduciarines*⁸, nors tiksliau jas būtų vadinti *specialiosiomis* (*ex ante* taisyklės) ir *bendrosiomis* (*ex post* standartai) pareigomis. Nuo pareigų rūšies priklauso prievolės pobūdis ir įrodinėjimo naštos paskirstymas šalims. Specialiosios pareigos įtvirtintos įstatyme, juridinio asmens steigimo dokumentuose ar sudaromose sutartyse, jų turinys pakankamai apibrėžtas ir valdymo organo narys (vadovas) neturi galimybės pasirinkti kitokio, nei nustatyta, elgesio modelio. Specialiosios pareigos reiškia prievolę pasiekti rezultatą, todėl kilus ginčui dėl šių pareigų galimo pažeidimo įrodinėjimo pareiga priskirtina atsakovui. Bendrosios pareigos reikalauja valdymo organo nario (vadovo) elgesio atitikties rūpestingumo ir lojalumo standartams, jų turinys nėra tiksliai apibrėžtas, egzistuoja asmens diskrecija pasirinkti vienokį ar kitokį elgesio variantą. Bendrosios pareigos reiškia prievolę užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo, taip pat ir lojalumo laipsnį, t. y. prievolę dėti maksimalias pastangas, todėl įrodinėjimo pareiga pagal bendrą taisyklę priskirtina ieškovui.

Analizuojant *pirmąją* vadovo pareigą esant nemokumo tikimybei, galima teigti, kad ji nustatyta siekiant įgyvendinti Direktyvos 19 straipsnio b) punkte nurodytą poreikį imtis veiksmų, kad būtų

6 Žr. JANĮ 2 str. 5 d. (*iki 2021-07-14 galiojusi redakcija*).

7 Vokietijos sanavimo ir nemokumo teisės plėtojimo įstatymas (vok. *Gesetz zur Fortentwicklung des Sanierungs- und Insolvenzrechts*) BGBl. 2020 I, S. 3526 ff.

8 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 23 d. bendrovės valdymo organų civilinę atsakomybę reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga, *Teismų praktika* 45, <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67>, p. 27.

išvengta nemokumo. Nors nėra nustatytas konkretus terminas ir vartojama abstraktesnė termino kategorija („nedelsiant“), pareigą galima laikyti pakankamai apibrėžta, nesuteikiančia pasirinkimo variantų, t. y. specialiąja pareiga.

Pastebėtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko variantą, panašų į vadinamąją „rekapitalizacijos arba likvidavimo taisyklę“, numatytą Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI)⁹ 38 straipsnio 3–5 dalyse (taip pat detalizuojamą ir 59 straipsnio 10 dalies 2 punkte bei 11 dalyje). Tačiau, skirtingai nuo detalaus minėtos taisyklės reglamentavimo, įstatymų leidėjas apsiribojo tik pareigos informuoti juridinio asmens dalyvius siūlant spręsti finansinių sunkumų klausimą nurodymu, detaliau neapibrėždamas, kokie turėtų būti tolimesni vadovo veiksmai, jeigu juridinio asmens dalyviai į tokį pasiūlymą nesusieja. Kyla abejonių, ar juridinio asmens dalyvių perspėjimo numatymas gali būti laikomas pakankamu Direktyvoje nustatyto siekio užtikrinti, jog juridinių asmenų vadovai imtųsi veiksmų, kad būtų išvengta nemokumo, realizavimu. Be to, kaip minėta, kyla klausimas, koks yra šios pareigos santykis su JANĮ 6 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtinta juridinio asmens vadovo pareiga nedelsiant informuoti juridinio asmens dalyvius apie juridinio asmens nemokumą ir siūlyti spręsti juridinio asmens mokumo atkūrimo klausimą. Kritikuotinas ir frazės „spręsti finansinių sunkumų klausimą“ vartojimas, nes, kaip minėta, JANĮ 2 straipsnio 5 dalyje numatyta finansinių sunkumų sąvoka apima tiek juridinio asmens nemokumo, tiek ir nemokumo tikimybės padėtį. Galbūt galimas sprendimas buvo susieti šią situaciją su JANĮ 8 straipsniu, konkrečiai – su vadovo veiksmiais siekiant sudaryti su kreditoriais susitarimus dėl pagalbos finansiniams sunkumams įveikti.

Juridinio asmens vadovui keliamą *antrąją* pareigą (imtis veiksmų kreditorių interesams apsaugoti) galima vertinti kaip bandymą įgyvendinti Direktyvos 19 straipsnio a) punkte nurodytą siekį užtikrinti, kad iškilus nemokumo tikimybei juridinių asmenų vadovai deramą dėmesį skirtų kreditorių, dalininkų ir kitų suinteresuotųjų subjektų interesams. Tiesa, išskiriami tik kreditorių interesai, neminint kitų suinteresuotųjų subjektų interesų. Vis dėlto dėl šios pareigos išskyrimo kyla pagrįstų abejonių. Suformuotoje ir nuoseklioje LAT praktikoje¹⁰ jau seniai pabrėžiama, kad suprastėjus įmonės būklei atsiranda vadovų fiduciarinės pareigos priimant su bendrovės veikla susijusius sprendimus atsižvelgti ir į kreditorių interesus, o įmonės finansinei padėčiai tapus ypač sunkiai ar net kritinei, t. y. įmonei pasiekus nemokumo ribą, kreditorių interesai pradeda vyrauti. Taigi minėta juridinių asmenų vadovų pareiga jau buvo įtvirtinta Lietuvos teisėje, konkrečiai – teismų praktikoje. Tokios pareigos papildomas įrašymas į JANĮ iš esmės nieko nekeičia. Abejotinas ir pasirinkto būdo tikslingumas – į JANĮ perkelti atitinkamą Direktyvos formuluotę, skirtą vien tik tikslo suformulavimui. Pati pareiga formuluojama itin abstrakčiai, todėl nesant numatytų konkrečių veikimo gairių arba kitų koordinuojančių vadovo veiksmų kriterijų gali būti traktuojama ir įgyvendinama įvairiai. Dėl nepakankamo šios pareigos turinio apibrėžtumo ji negalėtų būti priskirta specialiosioms pareigoms ir laikytina bendrųjų (šiuo atveju – fiduciarinių) pareigų išraiška.

Dėl *trečiosios* juridinių asmenų vadovų pareigos (vengti tyčinių ir (ar) didelio neatsargumo veiksmų, keliančių pavojų juridinio asmens gyvybingumui) numatymo reikalingumo ir veiksmingumo taip pat kyla pagrįstų abejonių. Lietuvos įstatymų leidėjas iš esmės tiesiog nukopijavo Direktyvos 19 straipsnio c) punktą, kuris, kaip minėta, išreiškė siekiamą tikslą, o ne priemonę. Pažymėtina, kad netgi Lietuvos teismams plačiai taikant verslo sprendimo priėmimo taisyklę (angl. *business judgement rule*)¹¹, reiškiančią juridinių asmenų valdymo organų narių veikimo *bona fide* geriausiais juridinio asmens, kuriam jie vadovauja, interesais prezumpciją, pagal formuojamą LAT

9 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, Nr. 64-1914.

10 Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012.

11 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 23 d. bendrovės valdymo organų civilinę atsakomybę reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga, *Teismų praktika* 45, <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67>, p. 37.

praktiką tyčinis ir (arba) labai neatsargus įmonių vadovų elgesys atima iš pastarųjų verslo sprendimo priėmimo taisyklės suteikiamą apsaugą.¹² Kitaip tariant, pareiga vengti tyčinio ir (arba) labai neatsargaus elgesio, keliančio grėsmę juridinio asmens gyvybingumui ir mokumui, *a priori* patenka į juridinių asmenų valdymo organų narių bendrųjų pareigų, visų pirma – rūpestingumo pareigos, apimtį net ir nebūtinai juridinio asmens nemokumo tikimybės stadijoje. Taigi matyti, jog praktiškai JANĮ atsiradusi sąlygiškai nauja vadovo pareiga yra nusistovėjusioje ir toli pažengusioje teisminėje praktikoje vadovui taikytinų pareigų atspindys ir taip pat negali būti laikoma specialiąja pareiga. Galima teigti, kad tokios pareigos įtvirtinimas JANĮ ne tik buvo nereikalingas, bet ir gali sukelti neaiškumų dėl jos santykio su esama bendrąja juridinių asmenų valdymo organų narių rūpestingumo pareiga ir jos aiškinimu.

Išvengtinas akivaizdus įstatymo leidėjo siekis didinant įmonės vadovo atsakomybę finansinių sunkumų akivaizdoje paskatinti įmonės restruktūrizavimą laiku. Tačiau pagrįstų abejonių kelia realizavimas ir galimas poveikis vadovo civilinės atsakomybės teisinio režimo griežtėjimui. Galima nuspėti, kad nustatyti įmonės „nemokumo tikimybę“ vadovams bus dar sunkiau, negu nustatyti faktinį įmonės nemokumą. Todėl vertinant *in corpore* naują vadovui keliamų pareigų bloką esant juridinio asmens tikimybei, teigtina, kad jos gali sukelti teisinį netikrumą ir lemti korporatyvinio mikroklimato poslinkį link konservatyvesnio ir mažesne tolerancija verslo rizikai pasižyminčio teisinio-organizacinio režimo. Tokios Direktyvos suponuojamos naujos įmonių vadovų pareigų nemokumo tikimybės zonoje sistemos ekonominis pagrindumas kelia klausimų ir šią sritį tyrinėjantiems užsienio mokslininkams.¹³ Kartu jos nustato ir būsimą užduotį nacionaliniams teismams per teisės aiškinimą subalansuoti iš pirmo žvilgsnio sugriežtėjusį įstatyminių požiūrį į juridinio asmens vadovo civilinę atsakomybę.

Kita vertus, jau dabar, analizuojant nemokumo srities pokyčius, skatinančius įmonių nemokumo prevenciją bei tam taikytinas priemones, matyti, kad viena iš tokių – Ankstyvojo perspėjimo sistema (toliau – APS) – gali būti laikoma, be kita ko, ir kaip kvaziatsvara įmonės vadovo civilinės atsakomybės taikymo lauko išplėtimui. 2021 m. liepą pradėjo veikti Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) savanoriškumo pagrindu taikoma APS, skirta smulkiajam ir vidutiniam verslui. Ši sistema pristatyta įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo įgyvendinimo“¹⁴ 5¹ punktą. Vadovaujantis APS dalyvių nustatymo ir informavimo aprašo¹⁵ (toliau – Aprašas) nuostatomis (2.2 ir 7 p.), VMI, remdamasi turima duomenų analize, nustato ūkio subjektus (APS dalyvius), kurie gali per artimiausius 6 mėnesius patirti finansinių sunkumų, dėl kurių gali būti pradėta nemokumo procedūra, ir per 5 darbo dienas informuoja nustatytus APS dalyvius apie galimybę pasinaudoti APS, išsiųsdama jiems pranešimą per „Mano VMI“ platformą. Pranešime turi būti nurodyta: 1) informacija apie galimybę pasinaudoti APS; 2) interneto svetainė, kurioje yra skelbiama informacija apie APS veikimą; 3) VŠĮ „Versli Lietuva“ kontaktinė ir kita aktuali informacija (Aprašo 8 p.).

Šio straipsnio autorių nuomone, ši iniciatyva vertintina kaip reikalinga ir pažangi nemokumo prevencijos priemonė. Neretai smulkiojo ir vidutinio verslo atstovai nėra pajėgūs savarankiškai ir, svarbiausia, laiku identifikuoti grėsmes įmonės gyvybingumui. Todėl manytina, kad, gavę oficialų VMI pranešimą, įmonių vadovai negalės ignoruoti išorės subjekto – valstybės institucijos identifikuoto gresiančių finansinių sunkumų fakto ir perspėjimo, kad dabartinė įmonės situacija

12 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-124/2014, <https://eteismai.lt/byla/50801264439425/3K-7-124/2014>.

13 Žr., pvz., Aurelio Gurrea-Martínez, „Towards an optimal model of directors’ duties in the zone of insolvency: an economic and comparative approach“, *Journal of Corporate Law Studies* (2021): 8–9. DOI: 10.1080/14735970.2021.1943934.

14 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimas Nr. 924 „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo įgyvendinimo“, *TAR*, 2019-09-11, Nr. 14446.

15 Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2021 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. VA-45 „Dėl ankstyvojo perspėjimo sistemos dalyvių nustatymo ir informavimo aprašo patvirtinimo“, *TAR*, 2021-07-14, Nr. 15928.

reikalauja, kad vadovas imtųsi aktyvių veiksmų. Vis dėlto, siekiant realios praktinės vertės verslui, reikalinga įgyvendinti tikslingus APS tobulinimo sprendimus, visų pirma, užtikrinant kokybišką, kvalifikuotą, anonimišką, patogų VMI identifikuotų juridinių asmenų, susiduriančių ar galinčių susidurti su finansiniais sunkumais, konsultavimą. Taip pat kyla klausimas, kodėl Apraše naudojamas ilgesnis (6 mėn.) periodas, negu aptartas įstatyme (JANĮ 2 str. 7¹ d.) nustatytas 3 mėnesių laikotarpis, apibrėžiantis nemokumo tikimybės intervalą laike.

Įgyvendinant Direktyvą, JANĮ išskirta nemokumo tikimybės sąvoka ir suformuluotos vadovo pareigos esant šiai būsenai suponuoja būtinybę verslui spręsti nemokumo problemas kuo anks-tyvesnėje stadijoje, pasinaudojant prevencinio restruktūrizavimo mechanizmais. Suformuluotos vadovo pareigos – imtis veiksmų kreditorių interesams apsaugoti bei vengti tyčinių ir (ar) didelio neatsargumo veiksmų, keliančių pavojų juridinio asmens gyvybingumui, negali būti laikomos specialiosiomis pareigomis, jų galimo pažeidimo įrodinėjimo našta turėtų būti priskirta ieškovui. Kita vertus, jos savo esme jau buvo aptariamose Lietuvos nemokumo teisės doktrinoje, išsamiai išaiškin-tos gana gausioje Lietuvos teismų praktikoje. Abejotinas šių aptakiai suformuluotų naujų vadovo pareigų, esant nemokumo tikimybei, įtraukimo į JANĮ tikslingumas. Šie pakeitimai sukuria tam tikrą teisinį netikrumą ir galimai *de jure* lemia konservatyvesnį, griežtesnį nacionalinį vadovo ci-vilinės atsakomybės režimą.

2.1.2. Teisinio reguliavimo pakeitimai, didinantys restruktūrizavimo prieinamumą ir patrauklumą verslui

Įgyvendinant Direktyvą priimti skirtingi nemokumo teisinio reguliavimo pakeitimai, lemiantys restruktūrizavimo įrankio prieinamumo verslui pagerinimą, taip pat apčiuopiamai didinantys naudojimosi juo praktinį patrauklumą.

2.1.2.1. Restruktūrizavimo plano tvirtinimo procedūra, kai juridinio asmens dalyviai arba viena iš kreditorių grupių jam nepritaria

Vienas svarbiausių pokyčių įgyvendinant Direktyvos nuostatas pristatytas naujame JANĮ 111¹ straipsnyje, reglamentuojančiame restruktūrizavimo plano tvirtinimo procedūrą, kai juridinio asmens dalyviai arba viena iš kreditorių grupių jam nepritaria.

Pagal iki 2021 m. liepos 15 d. galiojusį teisinį reguliavimą, restruktūrizavimo plano nepatvir-tinus juridinio asmens dalyviams arba kreditoriams (bent vienai iš kreditorių grupių), restruktūri-zavimo byla imperatyviai turėjo būti nutraukta. Galiojo itin aukštas ir sunkiai verslui įgyvendina-mas standartas, kai juridinis asmuo, siekdamas tęsti restruktūrizavimą, turėjo gauti dalyvių, įkaito turėtojų kreditorių grupės ir kitų kreditorių grupės pritarimą restruktūrizavimo planui, ir jeigu bent vienas šių subjektų jam nepritardavo, tai be išlygų reiškė restruktūrizavimo pabaigą, taip *de facto* įtvirtinant atskirų sprendimo priėmimo subjektų veto teisę.

Šiuo metu JANĮ naujajame 111¹ straipsnyje numatytais atvejais, net negavęs atitinkamo daly-vių arba vienos iš kreditorių grupių pritarimo restruktūrizavimo planui juridinis asmuo turi teisę kreiptis į teismą su prašymu patvirtinti restruktūrizavimo planą ir taip išsaugoti galimybę gyvybin-gam verslui tęsti restruktūrizavimo procesą. Pažymėtina, kad pagal naująjį teisinį reglamentavimą restruktūrizavimo plano tvirtinimo standartas išlieka pakankamai aukštas: *pirma*, jeigu restruktū-rizavimo planui nepritaria juridinio asmens dalyviai – planui turi pritarti kiekviena plano pavei-kiamų kreditorių grupė kvalifikuota 2/3 dauguma (JANĮ 111¹ str. 1 d.); *antra*, jei nepritaria viena iš plano paveikiamų kreditorių grupė, turi pritarti juridinio asmens dalyviai ir kita kreditorių grupė su sąlyga, kad šios grupės finansiniai reikalavimai nebus tenkinami bankroto atveju (JANĮ 111¹ str. 2 d.).

Šiuo pakeitimu nacionalinėje nemokumo teisėje įgyvendintas vadinamasis „privalomo kreditorių reikalavimų modifikavimo teismo sprendimu“ arba „skirtingų klasių nesutarimo įveikimo“ (angl. *cross-class cram-down*) (toliau – CCCD) mechanizmas, eliminuojantis restruktūrizavimo plano tvirtinimo sprendimų priėmimo subjektų veto teisę, numatant teismo diskreciją patvirtinti gyvybingo ir potencialą atkurti mokumą turinčio juridinio asmens restruktūrizavimo planą, net negavus visų sprendimo priėmimo subjektų bendro pritarimo. Galima teigti, kad nauja nuostata efektyviai sprendžia ar net eliminuoja kreditorių – įkaito turėtojų išankstinio nusistatymo prieš restruktūrizavimo procesą problemą, kuri neretai tapdavo restruktūrizavimo bylos nutraukimo kreditoriams nepritarus restruktūrizavimo planui priežastimi. Drauge naujasis reguliavimas yra gana konservatyvus ir vertintinas kaip laiduojantis restruktūrizuojamo juridinio asmens, jo kreditorių ir dalyvių interesų pusiausvyrą.

Pažymėtina, jog JANĮ išlieka nuostata, kad juridinio asmens dalyvių formalus palaikymas pradinėje restruktūrizavimo stadijoje vis dar yra būtinas, t. y. pačiam juridiniam asmeniui kreipiantis į teismą su pareiškimu dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, privalu pateikti restruktūrizavimo plano projektą, kuriam pritarė juridinio asmens dalyviai (JANĮ 17 str. 3 d. 1 p.). Liekant šiai sąlygai, JANĮ naujuoju 111¹ straipsniu numatyta galimybė teikti tvirtinti restruktūrizavimo planą nepritarus juridinio asmens dalyviams iš esmės laikytina deklaratyvia – ja nėra sprendžiama praktinė iš juridinio asmens dalyvių kildintinų restruktūrizavimo kliūčių problematika, kai dalyviai dėl tarpusavio ginčų nesugeba pasiekti bendro pritarimo ir taip užkerta kelią restruktūrizavimui. Nesutariant juridinio asmens dalyviams ir nepasiekus pritarimo restruktūrizavimo plano projektui taip faktiškai užkertamas kelias apskritai kreiptis į teismą su pareiškimu dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo. Svarstyti, ar neverta šio įstatyminio reikalavimo dėl juridinio asmens dalyvių pritarimo restruktūrizavimo plano projektui pirminėje restruktūrizavimo bylos iškėlimo stadijoje apskritai atsisakyti, taip numatant, kad juridinio asmens dalyviai, kaip ir kreditoriai, turės galimybę pasisakyti ne dėl restruktūrizavimo plano projekto, o jau dėl parengto restruktūrizavimo plano tvirtinimo vėlesnėje restruktūrizavimo proceso stadijoje.

2.1.2.2. Esminių sutarčių vykdymo užtikrinimas

Kitas svarbus reglamentavimo pakeitimas, vertintinas kaip didinantis restruktūrizavimo teisinio įrankio prieinamumą ir patogumą verslui, sietinas su nauja *esminės sutarties* sąvoka, kildintina iš Direktyvos 7 straipsnio 4 dalies. Pagal JANĮ 2 straipsnio 2¹ dalį, *esminė sutartis* – tai juridinio asmens ir kito subjekto sudaryta sutartis, kuri būtina juridinio asmens veiklos tęstinumui užtikrinti ir kurią nutraukus juridinis asmuo nebegalėtų vykdyti ūkinės komercinės veiklos. Perkeldamas šią nuostatą įstatymo leidėjas aiškinamajame rašte¹⁶ yra nurodęs, kad esminių sutarčių kategorijai gali būti priskiriamos tokios sutartys kaip elektros, dujų, vandens tiekimo, telekomunikacijų, mokėjimų paslaugų teikimo, taip pat nuomos, licencijų, ilgalaikės tiekimo, franšizės ir panašaus pobūdžio sutartys. Esminių sutarčių sąrašas nėra baigtinis. Įtvirtinta nauja *esminės sutarties* samprata siekiama spręsti praktines situacijas, kai juridinis asmuo dėl su juo nutrauktos tam tikros esminės priskirtinos sutarties, negavęs tam tikrų paslaugų, yra nepajėgus vykdyti ūkinės komercinės veiklos, o tai savaime reiškia, kad negalima tęsti restruktūrizavimo proceso. Nuostatos, draudžiančios nutraukti su restruktūrizuojama įmone sudarytas esmines sutartis, vertintinos kaip palanki įstatyminė iniciatyva, sukurianti realią vertingą praktinę apsaugą ūkinę komercinę veiklą vykdančiam ir mokumą siekiančiam atkurti verslo subjektui.

16 Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo Nr. XIII-2221 1, 2, 4, 6, 9, 10, 15, 17, 22, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 62, 63, 64, 77, 94, 95, 103, 104, 110, 111, 114, 130 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 102¹, 102², 102³, 111¹ straipsniais ir įstatymo priedo pakeitimo įstatymo ir lydymųjų įstatymų projektų aiškinamasis raštas, p. 7.

Tačiau teisinės technikos ir teisinio aiškumo prasme pastebėtina, kad, *pirma*, tokia sutarčių rūšis kaip *esminė sutartis* nėra reguliuojama Civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatomis, todėl teisinis reguliavimas, susijęs su tokia sutarčių rūšimi, turėtų būti išsamiai detalizuotas ir tiksliai nustatytas JANĮ – esamas reguliavimas nelaikytinas pakankamu ir eliminuojančiu galimus restruktūrizuojamo subjekto ir esmines paslaugas jam teikiančių subjektų ginčus. *Antra, esminės sutarties* apibrėžtis stokoja konkretumo: JANĮ nėra pateikiama jokių aiškių kriterijų, kurie leistų tam tikrą juridinio asmens pasirašytą sutartį priskirti *esminių sutarčių* kategorijai. Dėl šios priežasties, neturint aiškaus apibrėžimo, kas yra laikoma *esmine sutartimi*, ir palikus tai savarankiškai spręsti sutarčių šalims, tikėtina, kad ši situacija gali tapti potencialių teisminių ginčų priežastimi. Kita vertus, JANĮ 26 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad teismas, keldamas restruktūrizavimo bylą, nutartyje, be kita ko, nurodo esminių sutarčių sąrašą. Kitaip tariant, iki pat teismo nutarties priėmimo nėra aišku, kokia sutartis gali būti laikoma esmine sutartimi. Todėl konkrečiu atveju, teismui vykdant JANĮ pavestą pareigą keliant restruktūrizavimo bylą nutartyje numatyti esminių sutarčių sąrašą, tikėtina, kad teismas pateiks išsamesnius išaiškinimus, gaires ar kitus kriterijus, kurie leistų tam tikrą sutartį priskirti *esminių sutarčių* kategorijai. Vis dėlto kol kas šis apibrėžimas yra išskirtinai vertinamojo pobūdžio ir turėtų būti svarstomas. *Trečia*, JANĮ 102¹ straipsnis numato, kad esminės sutartis su restruktūrizuojama įmone draudžiama nutraukti nuo nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo iki nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą įsiteisėjimo. *De facto* apie ketinimą kelti restruktūrizavimo bylą juridinio asmens kreditoriai sužino nuo pranešimo apie inicijuojamą nemokumo procesą gavimo momento, todėl, nusprendę nutraukti esminės sutartis su įmone, jie faktiškai turi pakankamai laiko tai padaryti iki įsiteisėjant minėtai nutarčiai. Praktikoje esminės sutartys su įmonėmis gali būti nutraukiamos dar anksčiau – tik sužinojus apie įmonės finansinius sunkumus. Atsižvelgiant į tai svarstytina, jog, siekiant praktinės šios JANĮ nuostatos vertės verslui, tikslinga numatyti, kad juridinis asmuo, pranešimu kreditoriams inicijavęs nemokumo procesą, turėtų teisę, pavyzdžiui, kreiptis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, kad esminės sutartys nebūtų nutrauktos dar iki pareiškimo dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo pateikimo teismui.

2.1.2.3. Privalomas nemokumo administratoriaus skyrimas restruktūrizavimo procese

Siekiant skatinti naudotis juridinių asmenų restruktūrizavimo galimybe, Direktyvoje nurodoma, kad juridinis asmuo turi išlaikyti savo turto valdymą ir kontrolę, taip pat kad restruktūrizavimo procesą galima vykdyti nepaskyrus nemokumo administratoriaus. Ši Direktyvos nuostata iš dalies jau buvo įgyvendinta priimant JANĮ, kuriame numatyta, kad nemokumo administratorius restruktūrizavimo procese nėra privalomas, o jo pareigas ir funkcijas gali atlikti pats restruktūrizuojamo juridinio asmens vadovas. Tačiau, siekiant suteikti daugiau užtikrintumo kreditoriams, kad jų teisės ir teisėti interesai nebus pažeidžiami, bei sudaryti sąlygas sklandesniam pritarimo restruktūrizavimo planui ir jo patvirtinimo procesui, Direktyvoje nustatyti tam tikri atvejai, kada nemokumo administratoriaus paskyrimas restruktūrizavimo procese privalomas (Direktyvos 5 str. 3 d.).

Naujieji JANĮ pakeitimai įgyvendino šias direktyvos nuostatas, JANĮ 35 straipsnio 2¹ dalyje įtvirtinus, kad nemokumo administratorius turi būti skiriamas dviem atvejais: *pirma*, susiklosčius šioms ypatingoms faktinėms situacijoms – teismui priėmus sprendimą patvirtinti restruktūrizavimo planą, neatsižvelgiant į juridinio asmens dalyvių arba šio plano paveikiamų kreditorių grupių nepritarimą, bei nutraukus juridinio asmens bankroto bylą ir iškėlus restruktūrizavimo bylą; *antra*, proceso dalyvių nuožiūra – juridinio asmens arba kreditorių, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip 1/2 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos, prašymu; arba teismui nusprendus, kad nemokumo administratoriaus skyrimas yra būtinas juridinio asmens ir jo kreditorių interesų apsaugai užtikrinti.

Nemokumo administratoriaus privalomo paskyrimo restruktūrizavimo procese atvejų sąrašo išplėtimas vertintinas teigiamai, nes nešališko profesionalo dalyvavimas numatytais sudėtingais atvejais, kai nesama sutarimo kreditorių grupėse dėl pritarimo restruktūrizavimo planui ar perėinant iš bankroto procedūros į restruktūrizavimą, leistų suderinti interesus ir užtikrintų sklandesnį tolesnį proceso vykdymą. Taip pat teigiamai vertintina ir tai, kad nebuvo parengtas imperatyvus konkrečių atvejų sąrašas, o palikta ir galimybė skirti nemokumo administratorių kreditorių prašymu arba teismo nuožiūra. Atkreiptinas dėmesys ir į papildomą restruktūrizuojamai įmonei palankią taisyklę, numatančią, kad jeigu nemokumo administratorius restruktūrizavimo byloje yra paskirtas kreditorių prašymu, atlygis jam mokamas proporcingai nuo kiekvieno prašymą pateikusių kreditoriaus patvirtinto reikalavimo sumos (JANĮ 35 str. 5 d.), t. y. kad restruktūrizuojam juridiniam asmeniui tokiu atveju nemokumo administratoriaus paskyrimas nieko nekainuoja. Vertinant šios taisyklės galimą poveikį praktikai, viena vertus, akivaizdu, kad tai sumažina kreditorių motyvaciją prašyti skirti administratorių. Tačiau, kita vertus, tai akivaizdžiai daro restruktūrizavimo procesą pigesnę pačiam su finansiniais sunkumais susidūrusiam verslui, o tai didina procedūros patrauklumą ir prieinamumą. Be to, tai dera ir su jau priimant JANĮ jame įtvirtinta koncepcija leisti restruktūrizuojamam verslui pačiam vadovauti procesui ir būti už jį atsakingam, taip skatinant dažnesnį restruktūrizavimo proceso pasitelkimą finansiniams sunkumams spręsti. Žinoma, sumažinus patrauklumą kreditoriams prašyti skirti nemokumo administratorių, didesnis vaidmuo, skiriant nemokumo administratorių, tenka teismui. JANĮ 35 str. 2¹ dalyje įtvirtinta praktiškai neribota teismo diskrecijos teisė privalomai skirti nemokumo administratorių visais atvejais, kai teismas mano, kad nemokumo administratoriaus skyrimas yra būtinas juridinio asmens ir jo kreditorių interesų apsaugai užtikrinti. Taigi nemokumo administratoriaus paskyrimu suinteresuoti kreditoriai turėtų pasinaudoti galimybe įtikinti teismą, kad konkrečiu atveju siekiant efektyvesnio restruktūrizavimo proceso ir kreditorių teisių apsaugos skirti nemokumo administratorių yra būtina.

2.1.2.4. Kitos priemonės, skirtos restruktūrizavimo procesų efektyvumui padidinti

Analizuojant restruktūrizavimo teisinio mechanizmo patrauklumą skatinančius teisinio reglamentavimo pokyčius paminėtinas ir naujas JANĮ 102² straipsnis. Jame įtvirtinta, kad sandoriai, kuriais juridiniam asmeniui suteiktas naujas finansavimas ir (ar) tarpinis finansavimas, negali būti pripažinti negaliojančiais, išskyrus atvejus, kai jie buvo sudaryti pažeidžiant įstatymus arba apgaule. Kreditoriui, suteikusiam naują finansavimą ir (ar) tarpinį finansavimą, negali būti taikoma civilinė, administracinė arba baudžiamoji atsakomybė remiantis argumentu, kad toks finansavimas sukelia neigiamų pasekmių visų kreditorių interesams (JANĮ 102² str. 2 d.). Taip pat aptariamo straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad sandoriai, kurių sudarymas yra pagrįstas ir būtinas, kad būtų pritarta restruktūrizavimo planui ir (ar) teismo patvirtinto restruktūrizavimo plano įgyvendinimui, negali būti pripažinti negaliojančiais remiantis argumentu, kad tokie sandoriai sukelia neigiamų pasekmių visų kreditorių interesams, išskyrus atvejus, kai jie buvo sudaryti pažeidžiant įstatymus arba apgaule. Šios nuostatos, skirtos apsaugoti, kartu vertintinos kaip paskata potencialiems investuotojams, teikiantiems su finansiniais sunkumais susidūrusiam verslui finansinę pagalbą naujo ar tarpinio finansavimo formaliaisiais formatais. Taip tikimasi eliminuoti finansuotojų nuogastavimus ir sukurti teisinį tikrumą, leidžiantį tikėtis, kad dėl suteiktos finansinės pagalbos ir jos suteikimo sąlygų ateityje neteks bylinėtis, sandoriai nebus užginčyti ar panaikinti. JANĮ naujajame 102² straipsnyje įtvirtinta apsauga potencialiems investuotojams vertintina kaip galinti padidinti verslo galimybes finansinių sunkumų akivaizdoje sulaukti finansavimo. Kartu tai yra dar vienas teisinis aspektas, prisidedantis prie prielaidų sėkmingam restruktūrizavimo procesui sukūrimo.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į JANĮ pakeitimus, susijusius su darbo santykių reguliavimu. Reikšminga valstybės solidarumo ir prevencinio restruktūrizavimo praktinio paskatinimo išraiška – pakeitimai, numatantys, kad Garantinio fondo išmokos mokamos ne tik juridinio asmens bankroto proceso metu, bet ir įmonės restruktūrizavimo atveju.¹⁷ Kitaip tariant, iškėlus restruktūrizavimo bylą, valstybė įstatymo numatyta tvarka įsipareigoja padengti su darbo santykiais susijusias įmonės skolas darbuotojams, atitinkamai susidaręs valstybės finansinis reikalavimas bus tenkinamas restruktūrizavimo plane numatyta tvarka ir terminais. Tai yra reali pagalba verslui, sprendžianti praktinę problemą, kai restruktūrizuojamos įmonės darbuotojai, nenorėdami laukti susidariusio įsiskolinimo apmokėjimo plane numatytais terminais, nesutikdavo tęsti darbo santykių, o tai apsunkindavo ūkinės komercinės veiklos tęsimą ir mažindavo galimybes sėkmingai tęsti restruktūrizavimo procesą.

Paminėtinas ir JANĮ naujasis 102³ straipsnis, juridinio asmens vadovui numatantis pareigą prieš kreipiantis į teismą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo informuoti apie tai darbuotojų atstovus ir su jais konsultuotis. Kai restruktūrizavimo byla keliama kartu patvirtinant ir restruktūrizavimo planą, apie teismui teikiamą tvirtinti restruktūrizavimo planą, jame nurodytus struktūrinius juridinio asmens pokyčius ir darbo sąlygų pakeitimus darbuotojų atstovai informuojami ne vėliau kaip prieš 5 darbo dienas iki restruktūrizavimo plano pateikimo teismui tvirtinti dienos. Iš esmės ši nuostata atspindi Darbo kodekso¹⁸ 208 straipsnio nuostatas, joje tiesiogiai numatyta informavimo ir konsultavimosi pareiga, be kita ko, darbdavio restruktūrizavimo atveju. Šiose nuostatose įžvelgtinas įstatymo leidėjo siekis paskatinti darbuotojus ir juridinio asmens vadovybę laiku kalbėtis apie įmonę ištikusius finansinius sunkumus ir pasirenkamus jų sprendimo būdus, tarpusavio bendradarbiavimą, o tai ilgalaikėje perspektyvoje sudaro prielaidas sklandžiam įmonės restruktūrizavimo procesui.

Taigi nemokumo srities teisinio reglamentavimo pokyčiai, atlikti į nacionalinę teisę perkeliant Direktyvos nuostatas, įtvirtino apčiuopiamas praktines priemones, visų pirma, gerinančias sąlygas pasinaudoti restruktūrizavimo procedūra, taip pat darančias restruktūrizavimą patogesniu, patrauklesniu teisiniu mechanizmu, pasitelktinu sprendžiant laikinus finansinius sunkumus.

Išvados

1. Esminiais restruktūrizavimo prieinamumą ir patrauklumą verslui didinančiais pakeitimais laikytini: 1) naujoji restruktūrizavimo plano tvirtinimo teisme, jam nepritarus vienam iš sprendimų priėmimo subjektų, galimybė (angl. *cross-class cram down*); 2) draudimas nutraukti esmines sutartis su restruktūrizuojama įmone; 3) restruktūrizuojamos įmonės kaštų, susijusių su restruktūrizavimo administratoriaus skyrimu kreditoriams pageidaujant, eliminavimas; 4) teisinė apsauga investuotojams taikant draudimą nugriūti sandorius, kuriais juridiniam asmeniui buvo suteiktas naujas ar tarpinis finansavimas; 5) Garantinio fondo išmokų restruktūrizuojamos įmonės darbuotojams skyrimas.
2. Įstatyme įtvirtintos naujos vadovo pareigos esant nemokumo tikimybei – imtis veiksmų kreditorių interesams apsaugoti bei vengti tyčinių ir (ar) didelio neatsargumo veiksmų, keliančių pavojų juridinio asmens gyvybingumui, nelaikytinos specialiosiomis pareigomis, jų pažeidimo fakto įrodinėjimo našta turėtų būti priskirta ieškovui. Kita vertus, jos savo esme jau buvo įtvirtintos ir išaiškintos Lietuvos teismų praktikoje. Tad šių aptakiai suformuluotų papildomų juridinio asmens vadovo pareigų įtraukimo į JANĮ tikslingumas yra abejotinas. Šie reguliavimo pakeitimai sukuria teisinį netikrumą ir gali *de jure* lemti konservatyvesnį, griežtesnį nacionalinį vadovo civilinės atsakomybės režimą.

¹⁷ Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas, TAR, 2016-09-19, Nr. 23708.

¹⁸ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016-09-19, Nr. 23709.

3. Patikslinus privalomo nemokumo administratoriaus skyrimo restruktūrizavimo procese atvejus ir numčius, kad kai administratorių skirti prašo kvalifikuota kreditorių dauguma, kreditoriai moka ir nemokumo administratoriaus atlyginimą, didesnis vaidmuo tenka teismui, kiekvienu atveju turėsiančiam spręsti, ar nėra būtina skirti nemokumo administratorių, kad būtų apginti juridinio asmens ar jo kreditorių interesai.
4. Šiame straipsnyje analizuojami JANĮ pakeitimai, atlikti įgyvendinant Direktyvą, sudaro svarias prielaidas pagerinti restruktūrizavimo sąlygas ir paskatinti verslą plačiau ir intensyviau naudotis restruktūrizavimo teisiniu instrumentu. Šiame nemokumo valdymo reformų įgyvendinimo etape svarbi tikslinga ir efektyvi komunikacija – būtina ieškoti būdų apie restruktūrizavimo teisinės galimybes išsamiai, suprantamai, laiku informuoti verslą.

Changes in the Legal Regulation of Insolvency in Lithuania during the Implementation of the Directive on Restructuring and Insolvency

Mykolas Romeris University Law School
Institute of Private Law, Institute of Public Law

Professor Virginijus Bitė

E-mail: virginijus.bite@mruni.eu

Lecturer Marija Jurgelevič

E-mail: marija.jurgelevic@mruni.eu

Doctoral student Vilija Mogenytė

E-mail: mogenyte@mruni.eu

Associate Professor Salvija Mulevičienė

E-mail: salvija@mruni.eu

Summary. *This article analyses the essential changes in the legal regulation of the insolvency process of legal entities that entered into force on 15 July 2021, which were transferred to the Lithuanian national legal regulation as a result of transposition of the provisions of the Directive 2019/1023 of restructuring and insolvency. The article analyses in detail the essential changes, related to the obligation for businesses to use preventive restructuring mechanisms and increasing the accessibility and attractiveness of restructuring for businesses. It is concluded that the discussed regulatory changes are important for improving the conditions for restructuring and encouraging businesses to make wider and more intensive use of this legal instrument, but targeted and effective communication on restructuring legal options is important at this stage of insolvency management reforms.*

Keywords: *insolvency of a legal person, likelihood of insolvency, duties of the director, substantive contract, approval of a restructuring plan, early warning system.*